

סימן קצט

דין חפיפה

המקור בגמרא:

א. גמרא (בב"ק פב, א): "עשר תקנות תיקן עזרא... ושתהא חופפת וטובלת..."
ומקשה הגמרא: "דאורייתא היא! דתניא: 'ורחץ את בשרו במים' - שלא יהא דבר חוצץ בין בשרו למים. 'את בשרו' - את הטפל לבשרו, ומאי ניהו? שיער. אמרי: דאורייתא - לעיוני, דלמא מקטר (נקשר). אי נמי: מאוס מידי (מלוכלך) משום חציצה, ואתא איהו ותיקן חפיפה" (רש"י: להרחקה דמילתא).

ב. גמרא (נדה סו, ב): "אמר רבא: לעולם ילמד אדם בתוך ביתו שתהא אשה מדיחה בית קמטיה במים" (פירש רש"י: "קמטיה" - בית השחי ובית הסתרים שלה. ופי' **הרא"ם**: "קמטיה" - תחת אצילי ידיה ותחת שוקיה. "בית סתריה" - המקומות שבפנים כגון נקבי החוטם ואזנים ולפנים מהשפה).

מהנ"ל יש ללמוד שלשה דברים שצריכה לעשות אשה קודם טבילה:

א. עיון ובדיקה: וזה מדאורייתא (אמרי: דאורייתא לעיוני) שצריכה לבדוק כל גופה שמא יש בו דבר חוצץ בטבילה.

כ"פ **בשו"ע** (סעי' ח): "שעיון הגוף הוא דבר תורה".

וכ"פ **בשו"ע** (סעי' א): "וכן צריכה האשה לעיין בעצמה ובבשרה, ובודקת כל גופה סמוך לטבילתה שלא יהיה עליה שום דבר מיאוס שחוצץ".

וכתב **הסד"ט** (סי' קצח, סקני"א): דעכשיו שחציצה פוסלת גם במיעוט גופה מדרבנן, יש להחמיר וחיבת לעיין ולבדוק סמוך לטבילתה אם יש עליה דבר חוצץ, אף במיעוט גופה.

ב. דין חפיפה דתקנת עזרא: ונחלקו הראשונים בביאור התקנה:

ר' שמעיה בשם רש"י: תקנת החפיפה היא בכל הגוף, אפילו במקום שאין בו שיער.

ר"ת, רא"ש, רמב"ם, רשב"א, רמב"ן: תקנת החפיפה היא בראשה ובכל מקומות שיער שבה. והטעם שהחמירו בשערה מפני שמצויים השערות להתקשר, ולכן חופפת אותם כדי להתיר הקשרים (ור"ן). **ר"ת**: רק בראשה תיקנו. **שא"ר**: שער ראשה ושער גופה.

אמנם כתבו הראשונים - שכבר נהגו בנות ישראל מימי קדם לחוף כל גופן, והוא מנהג כשר ויפה. **השו"ע** (סעי' א): "ותחוף כל גופה, ותשטוף במים חמין בשעת חפיפת גופה ושערה".

וכתב **הש"ך** (סק"ב): כשאר הראשונים, שתקנת עזרא אינו אלא בחפיפת שיער, ונהגו להחמיר ולחוף כל הגוף.

ופסק עוד **השו"ע**: "ולסרוק שיער ראשה יפה במסרק, שלא תהיינה שערותיה נדבקות זו בזו".

ג. דין הדחת בית הקמטים:

וכתב **במהרי"ק** (שורש קנט): מדנקט בגמרא "במים" - נראה דבמים דוקא קאמר, והטעם דיין ושאר משקים, כשנשאר לחלוחיתו בתוך הקמט ישאר שם כתם.

וכ"פ **השו"ע** (סעי' א): "צריכה להדיח את בית השחי ובית הסתרים שלה במים". והוסיף **הרמ"א**: "ולא בשאר משקין".

וכתב **הפת"ש** (סק"א) **בשם חמודי דניאל**: שלכאורה נראה שבשאר הגוף שאין שם קמט מותר בשאר משקים.

נחלקו **הט"ז** (סק"ד) **והסד"ט** אם צריכה לעיין לאחר שחפפה?

הט"ז: החפיפה עומדת במקום העיון, וכיון שחפפה - אינה צריכה לעיין. **והסד"ט** כתב: שצריכה לעיין אחרי החפיפה. ומ"מ כותב **הסד"ט**: יכולה לעיין בשעת החפיפה עצמה ע"י שתמשמש בידה אם נמצא בשערה שום דבר חוצץ או איזה דיבוק שערות.

ש"ך: צריכה תמיד לסמוך עיון לחפיפה.

ב. חוס המים בחפיפה

סימן קצט, עמוד 2

גמרא (נדה סו, ב): "אמר אמימר משמיה דרבא: אשה לא תחוף אלא בחמין, אבל לא בצונן ואפילו בחמי חמה. צונן מאי טעמא לא? משום דקרירי ומשרו מזיא" (פירוש: שמקבצים את השיער ומתקשה).

הב"ח גרס: "אשה לא תחוף אלא בחמין ואפילו בחמי חמה, אבל לא בצונן". זאת אומרת, בחמי חמה מותר.

הר"ח: הבין מגירסת הגמרא שלנו, שבחמי חמה אין לחוף.

הרמב"ם, רא"ש ורשב"א: גרסו כגירסת הב"ח שבחמי חמה תחוף. וכ"פ בשו"ע (סע' ב).

בחכמת אדם וברוקח: מבואר שלא דוקא חמין ממש, אלא מותר אפילו בפורשים.

שאר פוסקים: סתמו וכתבו חמין דוקא.

וכתב **הבדה"ש** (סק"כ): "דלכתחילה יש להחמיר בחמין דוקא, וחמין הוא כל שנקרא בפי העולם חם. אך בשעת הדחק יש להקל בפורשין".

ג. חפיפה בחומרים המסבכים את השיער (סעיף ב')

גמרא (נדה סו, ב): "ואמר רבא: אשה לא תחוף לא בנתר ולא באהל. בנתר - משום דמקטף (מנתק השיער וחוזר ומסתבך), ובאהל משום דמסרד" (מדביק השיער וחוצץ).

הטור: למד מנתר ואהל לגבי כל הדברים המסבכים את השיער.

אך **המהרי"ק** כתב: שהדעת מכרעת שאין לנו אלא מה שאמרו חכמים. אך נכון והגון שתבדוק לפני המעשה לראות אם שערה יסתבך או ישתבר או יתקשה.

(כתב **הב"ח** - שדברי המהרי"ק אינם במקרה שידוע לנו שמסבך - שבזה מודה המהרי"ק שאסור. לא דיבר המהרי"ק אלא כשספק מסבך - שבזה מקל. וסיים: "והב"י הבין דדברי מהרי"ק הם חולקים על דברי רבנו, ושגגה יצאה מלפני השליט בזה").

לכאורה יש סתירה בדברי **המהרי"ק**: לגבי הדחה כתב דוקא במים וכאן כתב לגבי חפיפה שמותר אך בשאר משקין! **ד"מ**: הדחה - דוקא במים, חפיפה - אף בשאר משקין.

כתב עוד **המהרי"ק**: חפיפה דנתר ואהל ומים קרים שאסרו - אינו אלא לרווחא דמילתא. אבל בדיעבד - אם חפפה ועיינה יפה בשערה שאינו נקשר ולא מסובך זה בזה וגם לא נקטף - בדיעבד שרי.

השו"ע: כתב שלא תחוף בכל הנ"ל, ולא בכל הדברים המסבכים את השיער.

והוסיף **הרמ"א**: וכן נראה לכתחילה, אבל אם חפפה בנתר וכיוצא"ב, וראתה בעצמה שאין שערות שלה קשורים ומסובכין - שרי.

ש"ך: אם חפפה פעם אחת ולא נקשר, לא תעשה זאת שוב אפילו בדקה. ומה שהתרנו ע"י בדיקה רק בשאר דברים שלא כתובים בגמרא.

חפיפה בסבון ובשמפו:

כתב **בבדה"ש** (סקכ"ב): "שמעיקר תקנת החפיפה היא לרחוץ גופה במים חמים, אבל אינה צריכה להשתמש באיזה מנקה או סבנת, לא בראשה ולא בגופה, אלא שרשאה היא בכך. ובסקכ"ד הוסיף - שכהיום המנהג לרחוץ הגוף בסבון והשערות במיני סבנת, ואמנם אין אנו בטוחים איזה מינים מעורבין בהם, מ"מ אין כל חשש בזה, לפי שמנהג הנשים עכשיו, שאחר רחיצת הגוף והראש משתטפים במקלחת מים חמים וסורקים הראש, שיש בהשתטפות וסריקה זו סדר חפיפה גמור".

רמ"א: "ואשה שצוה אותה הרופאים שלא תחוף ראשה במים, רק ביין, יש לשאול לרופאים אם היין מסבך השערות, ואם אומרים שאינו מסבך יש לסמוך עליהן; ואם אין הרופאים בקיאים בדבר, יש לאשה לנסות עצמה תחילה אם היין אינו מסבך השערות אשה שנצטוותה ע"י הרופאים לחוף ביין - תשאל את הרופאים אם מסבך, ואם אינם יודעים, צריך לנסות ב' או ג' פעמים".

ד. זמן החפיפה (סעיף ג')

א. גמרא (נדה סז, ב): "אמר רב הונא: אשה חופפת באחד בשבת וטובלת בשלישי בשבת - שכן אשה חופפת בערב שבת וטובלת במוצאי שבת. אשה חופפת באחד בשבת וטובלת ברביעי בשבת - שכן אשה חופפת בערב שבת וטובלת במוצאי יו"ט שחל להיות אחר השבת. אשה חופפת באחד

סימן קצט, עמוד 3

בשבת וטובלת בחמישי בשבת - שכן אשה חופפת בערב שבת וטובלת במוצאי שני ימים טובים של ראש השנה שחל להיות אחר השבת. ורב חסדא אמר: כולהו - אמרינן, שכן - לא אמרינן, היכא דאפשר (לחוף בזמן - חופפת בזמן, בחול) - אפשר, היכא דלא אפשר (כגון במוצ"ש וכדו', חופפת לפני כן) - לא אפשר. ורב יימר אמר: אפילו שכן - נמי אמרינן, לבר מאשה חופפת באחד בשבת וטובלת בחמישי בשבת, דלמוצאי שני ימים טובים של ראש השנה שלאחר השבת ליתא, דאפשר דחופפת בלילה וטובלת בלילה. דרש מרימר: הלכתא כרב חסדא, וכדמתרץ רב יימר (פירוש: הלכה כשניהם להחמיר. הלכה כרב חסדא לחומרא - דהיכא דטבלא יום חול, לא תחוף מאתמול (דהיינו שתחוף באותו יום הטבילה), אבל במוצ"ש - תחוף לפני. והלכה כרב יימר - דהיכא דטבלא במוצאי שני ימים טובים של ר"ה, חופפת בליל טבילה (ולא כר"ח ביום שישי)).

ב. גמרא (שם): "איבעיא להו: אשה מהו שתחוף בלילה ותטבול בלילה? מר זוטרא: אוסר, ורב חיננא מסורא: שרי".

ג. הגמרא (שם סח, א): "דרש רבא... אשה לא תחוף בערב שבת ותטבול במוצאי שבת. ותמה על עצמך, היאך חופפת ביום וטובלת בלילה - הא בעינן תכף לחפיפה טבילה, וליכא! הדר אוקי רבא אמורא עליה ודרש: דברים שאמרתי לפניכם טעות הן בידי, ברם כך אמרו משמיה דרבי יוחנן: אשה לא תחוף בערב שבת ותטבול במוצאי שבת. ותמה על עצמך, היאך חופפת ביום וטובלת בלילה - הא בעינן סמוך לחפיפה טבילה וליכא! והלכתא: אשה חופפת ביום וטובלת בלילה. והלכתא: אשה לא תחוף אלא בלילה. (אלא) קשיא הלכתא אהלכתא! לא קשיא, הא - דאפשר, הא - דלא אפשר".

א. שיטת רש"י:

"הא דאפשר" - חופפת ביום. והטעם - דאי חפפה בליל טבילתה אימור לא חייפה שפיר, משום שממהרת לטבילתה מתוך שמהומה לביתה.
"הא דלא אפשר" - כגון מוצ"ש או מוצאי יו"ט, תחוף ותטבול בלילה.
וכתבו **התוס':** שלפי רש"י **מותר** לחוף בלילה, אלא שטוב יותר לחוף ביום כדי שלא תהיה מהומה לביתה.
והביא **הרא"ש** ראייה לשיטת רש"י - מהגמרא שמסתפקת: "מהו לחוף בלילה ולטבול בלילה?" - משמע שיותר טוב לחוף ביום.

ב. שיטת השאלתות (וכ"ד רי"ף, רמב"ם והרשב"א):

"הא דאפשר" - לחוף בלילה (כגון בחול), תחוף בלילה (כדי לסמוך חפיפה לטבילה).
"הא דלא אפשר" - תחפוף ביום ותטבול בלילה (כגון שליל טבילתה הוא ע"ש או עיו"ט).
וכתב **הב"י** לדעת השאלתות: כל זמן שתוכל אין לחוף אלא בלילה.

ג. ר"ת: "הא דאפשר" - לחוף במוצאי שבת שהוא חול תחוף בו ולא תמהר לחוף מערב שבת.
"והא דלא אפשר" - לחוף במוצאי שבת ליל טבילתה, כגון שהוא יום טוב, חופפת מערב שבת, אע"פ שטבילתה למוצאי שבת או ליל שני בשבת, והם שני ימים טובים אחר השבת.

ד. כתבו סמ"ג, תוס', רא"ש ומרדכי בשם סה"ת - דטוב ונכון שתכנס במרחץ בעוד היום גדול, ותחוף עצמה בנחת ולא בחפזון, ולא תצא עד לערב. ועוד יש שמחמירות, אע"פ שחופפות נושאות עמהן מסרק וסורקות עצמן בבית הטבילה.

השו"ע כתב: "חפיפה צריכה להיות לכתחילה סמוך לטבילתה. והמנהג הכשר, שתתחיל לחוף מבעו"י ועוסקת בחפיפה עד שתחשך, ואז תטבול. וכן מנהג כשר, שאע"פ שחפפה, תשא עימה מסרק לבית הטבילה ותסרוק שם".

והוסיף **הרמ"א**: בשעת הדחק יכולה לעשות כאחת השיטות (לחוף ביום או בלילה), ובלבד שלא תמהר לביתה ותחוף כראוי.

וכתב **הגר"א** (סק"י א): שדעת ר"ה"פ ומרן (מעיקר הדין) - כשאלתות (שכתב - "חפיפה צריכה להיות לכתחילה סמוך לטבילתה").

ואמנם **הש"ך** (סק"י ו): כתב שהעיקר כדעת רש"י, אך צידד בעצה ובמנהג שנהגו.

כתב **הט"ז** (סק"י ו): דהא דאמרינן בשעה"ד חופפת ביום, ברור הוא שבלילה צריכה עיון ובדיקה בכל גופה קודם טבילה.

כתב הש"ך (סק"ו) בשם מהרש"ל: נשים שאינן יכולות לחוף מבעו"י עד שתחשך, כיון שיש חשש איסור שירגישו בטבילתן, והצנועות באות לידי ביטול טבילת מצוה - אפשר לתקן שתחוף בלילה שעה אחת, כדי שלא תהיה מהומה לביתה, ובה שרי אף לרש"י.

וכתב בנדה"ש (סקמ"ב): שלפי אותה סברה, אפשר גם באשה המטופלת בילדים קטנים, שאם תתחיל לחוף ביום זה יהיה במהומה, יכולה לחוף בלילה שעה שלימה.

חפיפה בבית וטבילה במקוה: כתב הש"ך (סק"ז): "ובמדינות אלו נוהגות להשתטף ולרחוץ ולחוף ולסרוק הכל בבית המרחץ סמוך מיד לטבילה".

וכתב בנדה"ש (סקל"ט): שאם נוח להן יותר לעשות כך, כגון שבמרחץ צריכה להחפז מפני ריבוי הנשים הבאות לטבול, טוב יותר לה שתחוף בביתה, ובבית הטבילה רק תשתטף בחמין ותסרוק שערות ראשה ותפספס בידיה בשאר מקומות שער שבה ותרד לטבול.

ה. טבילה במוצ"ש (סעיף ד')

לרש"י: זהו המקרה של לא אפשר לה לחוף ביום - ומודה בזה שתחוף בלילה.

לשאילתות: פשוט שתחוף במוצ"ש, שהרי עיקר החפיפה לשיטתו בלילה.

הטור כתב: "ומ"מ מנהג יפה שתרחוץ ותחוף יפה בע"ש, ובמוצ"ש תחוף מעט ותסרוק שערותיה".

והסביר **הב"י** - שכתב כך כיון שלדעת **רש"י** אינה יכולה לחוף בלילה אלא מתוך הדוחק, לכן יש לתקן כל מה שאפשר, שלא לסמוך על חפיפת לילה לבדה.

השו"ע (סעי' ד): כתב שתחוף בליל טבילתה. **והרמ"א** כתב: כמנהג **הטור**.

והסביר **הסד"ט** (בנדה"ש סקנ"ד): הטעם למנהג - דיש לחוש למ"ד שאין לסמוך על חפיפת לילה משום שמהומה לביתה, ולכן עדיף טפי שתחוף ביום הקודם. ועוד יש לומר, שאם חפפה ביום הקודם, שוב לא תצטרך לחפיפה מרובה במוצ"ש, דמסתמא נזהרת היא בשבת מלהתעסק בדברים שיביאו לידי חציצה. והוסיף, שיש לחוף בע"ש, גם במקרה שחל ליל טבילתה במוצאי יו"ט שחל ביום א'.

אך **הש"ך** (סק"ט) כתב: שהחפיפה בע"ש היא לא מנהג אלא מעיקר הדין, ולכן עליה לחזור להרחץ ולחוף בליל טבילתה שנית.

אם הוא יום חול, ירצה **הש"ך** לטעון שזו גם שיטת **רש"י** במקרה שאפשר יום קודם או יומיים לטבול ביום, וביום הטבילה לחפוף בלילה, כך צריך לעשות לחפוף ביום שקודם. אבל אם יש הפרש שלווה ימים בכה"ג יכולה לחפוף בליל טבילתה.

ו. טבילה בליל שבת (סעיף ה')

לרש"י - פשוט שתחפוף ביום וטבול בלילה.

לשאילתות - זהו המקרה של "דלא אפשר", ולכן חופפת ביום.

שו"ע (סעי' ה): "נודמנה לה טבילה בליל שבת תחוף ביום".

כתב **הלבוש**: שבמקרה זה צריכה לחוף סמוך לביה"ש ככל האפשר ולטבול בתחילת הלילה, כדי להסמיך חפיפה לטבילה (בדה"ש סקס"ב).

ז. טבילה בעיו"ט שחל במוצ"ש (וכן בע"ש שחל אחרי שני ימים טובים)

(סעיף ו')

א. **1. תוס', ר"ן, רשב"א ועוד:** בין לרש"י ובין לדעת בשאילתות, הואיל ואינה יכולה לחוף בליל הטבילה ולא ביום שלפניו - תחוף בע"ש (במקרה שטבילתה במוצ"ש שהוא גם יו"ט), או ביום רביעי (במקרה שטבילת בע"ש שאחרי שני ימים טובים).

ב. **2. רא"ש, רבנו ירוחם בדעת רש"י:** כתבו שמוטב שתדחה טבילתה, שכן רש"י בקושי התיר לחוף ביום ולטבול בלילה, משום שיש לסמוך חפיפה לטבילה, אלא דהכי עדיף טפי משום דמהומה לביתה. אבל להרחיק כולי האי מע"ש למוצ"ש - אסור, וכ"ש יותר מזה. לכן מוטב

סימן קצט, עמוד 5

שתדחה טבילתה (לפי הרא"ש - מסקנת הגמרא (בדף סח, א) חולקת על מסקנת הגמרא "הלכתא כרב וכדמתרץ ר' יימר". והלכה כמסקנה האחרונה).
וכתב הב"י שדברי הרא"ש הם דוחק, ולכן הטור סתם שלא כמותו.

3. רמב"ם - לעולם לא תפסיק בין חפיפה לטבילה יותר מיום אחד (כהסבר ר"ת: "היכא דאפשר" - שתטבול במוצ"ש. "היכא דלא אפשר" - תחפוף ע"ש ותטבול במוצ"ש, אבל יותר מזה אין להרחיק).

השו"ע: פסק כתוסי' ור"ן שתחפוף בע"ש (כשטבילתה בעיו"ט שבמוצ"ש), או ביום רביעי (כשטבילתה בע"ש שאחר שני ימים טובים).

ב. כתב הרא"ש (בדעת ר"ת): שכיון שחופפת בע"ש:

1. נזהרות הנשים בזמן שבין החפיפה לטבילה במשך השבת, מליתן תבשיל לבניהן ומלהתעסק בדברים שיביאו לידי חציצה.

2. ומחממות קיתון של מים להדיח בית הסתרים ובית הקמטים (כבית הלל שמתירים להחם חמין ביום טוב לרגליו, אבל לא כל גופו).

3. וכן לקשור שערותיהן כדי שלא יתלכלכו או יתבלבלו קודם טבילה. וכ"כ הטור.

והקשה הב"י על הרא"ש והטור - שכיון שצריכה לבדוק גופה בשעת טבילה, למה לא תגע בתבשיל ובכל מה שתראה עד שעת בדיקה סמוך לטבילה, שדוקא חפיפה א"א לעשות ביו"ט, אבל בדיקה ועיון שרי? (ועוד הקשה קושיות כגון: שזה חומרא דאתי לבא לידי קולא, שהיא תסמוך על זהירותה לתת תבשיל לבנה וכו', ולא תחזור לבדוק עצמה לפני הטבילה!?).

לכן כתב הב"י: שאין צורך שתזהר מליתן תבשיל לבנה וכו', שכן היא בודקת עצמה סמוך לטבילה. ועוד, שהוא דבר שא"א לעמוד בו שלא ליגע בתבשיל. ואדרבא עדיף שלא להזהירה, פן תבא ותזלזל בבדיקה סמוך לטבילה. אבל מלמדים אותה לקשור שערותיה סמוך לחפיפה עד שעת הטבילה כדי שלא יסתבכו זה בזה (ולא שמא יתלכלכו כדברי הרא"ש, שכן את זה היא תגלה בבדיקה). והמנהג הוא ע"פ הסוברים שעיון ובדיקה אינם מדאורייתא אלא מתקנת עזרא, ולכן אין להפרידם מהחפיפה.

ותירץ הב"ח את דברי הטור - שמ"ש הטור שלא להתעסק בדברים החוצצים, פשוט שהזהירוה על דברים הנדבקים שלא יסורו בקלות, אבל שאר מאכלים ודאי שנוטלת בידיה ואוכלת. וכן פשוט שצריכה לעיין בכל גופה סמוך לטבילה.

השו"ע הזכיר רק שצריכה לקשור שיערה (שלא יבלבלו).

והרמ"א כתב: שאם אפשר לה להזהר בדברים הנדבקים (כנ"ל) - תזהר. ואם א"א לה - אין לחוש. "ומ"מ תרחוף ידיה כל פעם, שלא תבוא לידי חציצה".

כתב **הש"ך** (סק"א): כשחופפת בע"ש צריכה לעיין ולבדוק גם בשעת החפיפה וגם בשעת הטבילה וליזהר בין החפיפה לטבילה מליגע בדברים החוצצים אם אפשר (לשיטתו ולשיטת הסד"ט (לעיל), דס"ל שאין להפריד העיון והחפיפה זה מזה. ומשמע, שלדעת ה"ט"ז - שהחפיפה עומדת במקום העיון, אינה צריכה לבדוק עצמה בשעת החפיפה).

עוד פסק **השו"ע**: "ובשעת טבילה תעיין ותבדוק היטב כל גופה ושערות ראשה שלא יהא דבר חוצץ. ותדיח בית הסתרים במים חמים שהוחמו אפילו ביו"ט. וכן תחפוף שיניה בטוב בשעת הטבילה, שלא ישאר פירוין ולא בשר ולא עצם".

והסביר **הגר"א** (סק"ט-כ'): "דדוקא בחפיפה שהוא מדרבנן מקילין (שתחוף בע"ש). אבל בעיוני דאורייתא - לא מקילין להרחיק כלל... ותדיח בית הסתרים... וכן תחפוף... (אע"פ שרצחיה כל גופה בע"ש) - שזה הכל בכלל עיוני".

(והטעם שצריכה להדיח בית הסתרים, מכיון שבמקומות אלו אינה יכולה לבדוק היטב בראיית עין או במשמוש ביד).

ח. חפיפה בע"ש וטבילה בשבת ביום (סעיף ז')

תוס' בשם רבנו משולם - מותר (כשיראות לטבול בלילה).

ר"ת, מרדכי, סמ"ג, סמ"ק, סה"ת ור' ירוחם - לא מקלינן שתי קולות ביחד: **1.** קולא דסרך בתה (טבילה ביום), **2.** קולא דהרחקת חפיפה מטבילה. וכ"פ **השו"ע**.

ט. לא הסמיכה חפיפה לטבילה בחול - האם עלתה לה טבילה? (סעיף ח')

כתב הרשב"א: בימי חול אם חפפה ועיינה עצמה היום, וטבלה בליל יום אחר, עלתה לה טבילה בדיעבד, אע"פ שלא היו החפיפה והבדיקה סמוך לטבילה. והראיה (נדה סו, ב): "אמר רבא: טבלה ועלתה ונמצא עליה דבר חוצץ, אם סמוך לחפיפה טבלה אין צריך לחוף ולטבול". מהא שמעינן דלכתחילה הוא דבעינן עיון סמוך לטבילה. הא עיינה שלא סמוך לטבילה וטבלה, ולא מצאה על עצמה אח"כ דבר חוצץ - עלתה לה טבילה (בדיעבד). וכ"פ השו"ע (סעי' ח).

והסביר הטעם הח"א (בדה"ש סקצ"ב): דכיון שהוחזקה משעת העיון והחפיפה שאין עליה דבר חוצץ, מעמידין אותה על חזקה זו, לומר שאף בשעת הטבילה היא בחזקתה שאין עליה דבר חוצץ. וכל זה כשלא נתעסקה עדיין בדברים החוצצים, ולא נתנה לבנה תבשיל הראוי להדבק בה. אבל אם נתעסקה בדברים אלו - לא עלתה לה טבילה (כדלקמן סעי' יג).

י. לא חפפה כלל, אך עיינה סמוך לטבילה

כתב הרשב"א: "אם לא חפפה כלל - לא עלתה לה טבילה, אע"פ שעיינה בעצמה בגופה. ואפילו חפפה (פרישה - בדקה, שאר אחרונים - חפפה ממש) מיד אחר הטבילה וסרקה במסרק, ולא מצאה שום נימה קשורה - לא עלתה לה טבילה. ואצ"ל אם חפפה במקום שיער ולא עיינה בשאר גופה - שלא עלתה לה טבילה, שעיון הגוף הוא דבר תורה". וכ"פ השו"ע.

יא. טבלה ואח"כ נמצא עליה דבר חוצץ (סעיפים יז-י"א)

א. גמרא (נדה סו, ב): "ואמר רבא: טבלה ועלתה ונמצא עליה דבר חוצץ, אם סמוך לחפיפה טבלה - אינה צריכה לחוף ולטבול, ואם לאו - צריכה לחוף ולטבול. איכא דאמרי: אם באותו יום שחפפה טבלה - אינה צריכה לחוף ולטבול, ואם לאו - צריכה לחוף ולטבול. מאי בינייהו? איכא בינייהו: למסמך לחפיפה טבילה, למיחף ביממא ולמטבל בליליא" (רש"י: איכא בינייהו: לליק - בעינן סמוך לחפיפה טבילה, ולליב - לא בעינן).

ב. ברייתא (חולין י, א): "טבל ועלה ונמצא עליו דבר חוצץ, אע"פ שנתעסק באותו המין כל היום כולו (לאחר הטבילה) - לא עלתה לו טבילה, עד שיאמר ברי לי שלא היה עלי קודם לכן".

א. 1. גירסת הרי"ף והר"ן בגמרא (בנדה):

א. לא גורסים "באיכא בינייהו" - "למיחף ביממא ולמטבל בלילה".

וכתב הב"י: שכן נראה שהוא גם כן גירסת רש"י. ואמנם כותב הב"י, לגירסתנו בגמרא - תו איכא בינייהו: כשחפפה בסוף היום וטבלה תיכף בלילה. דלליק נחשב סמוך, ועלתה לה טבילה. ולליב - לא עלתה לה טבילה, מכיון שזה לא באותו יום.

ב. גורסים הלשונות מהופכים. ל"ק - "אם באותו יום שחפפה", ל"ב - "אם סמוך לחפיפה". וכתב הר"ן - שהלכה כלשנא בתרא - שצריך סמוך לחפיפה טבילה.

2. הרמב"ם מסביר: "אם באותו היום שחפפה טבלה - אינה צריכה לחוף פעם שנית, אלא חוזרת וטובלת מיד בלבד".

אך הרמב"ד ועוד ראשונים סוברים: שצריכה סמוך ממש. ואם חפפה סמוך לטבילה, אינה צריכה לא לחוף ולא לטבול שנית.

3. "סמוך לחפיפה טבלה" - פירוש: כתב הרשב"א - עונה ("אם באותו יום שחפפה טבלה").

הרמב"ד: לא חילק בין תוך עונה ליותר מעונה, ומשמע שמפרש סמוך - סמוך ממש ("אם סמוך לחפיפה טבלה" - זמן מועט).

השו"ע (סעי' י) כתב: "חפפה ועיינה וטבלה, ובעלייתה נמצא עליה דבר חוצץ: אם בתוך עונה שחפפה טבלה - אינה צריכה טבילה אחרת, ואם לאו - צריכה טבילה אחרת... והוסיף הרמ"א: אע"פ שהיתה החפיפה סמוך לטבילה, כגון שחפפה ביום סמוך לערב וטבלה בתחילת הלילה, הואיל והיו בשתי עונות... ולרמב"ם: בין כך ובין כך, צריכה טבילה אחרת (הטעם: העמד טמא על חזקתו), אלא שזו אינה צריכה לחזור ולחוף, וזו צריכה".

סימן קצט, עמוד 7

הש"ך (סקי"ד) הביא גם את דעת הראב"ד, וסיים: "ויש להחמיר כשתי הדעות". יוצא א"כ - שאם בעלייתה נמצא עליה דבר חוצץ - צריכה לטבול שנית, אא"כ היו החפיפה והטבילה: א. בעונה אחת. ב. וגם סמוכים זה לזה.

עוד כתב **הש"ך** (סקט"ו): שאם לא חפפה סמוך לטבילה, אפילו עיינה סמוך לטבילה - צריכה טבילה אחרת (שמא לא עיינה יפה יפה).

וכתב **הפת"ש** (סק"ו) בשם **תשובת שב יעקב** - שיש להחמיר כרמב"ם, ותמיד להצריכה טבילה. וכתב **השו"ע** (סעי' יא): "בד"א (בסעי' י) - כשלא נתעסקה באותו המין אחר טבילה".

ב. טבלה ואח"כ נמצא עליה דבר חוצץ, מהסוג שנתעסקה בו אח"כ (סעיף י"א):

הקשו **התוס'**: שלכאורה יש סתירה בין שתי הגמרא הנ"ל - שהגמרא בנדה מחלקת בין סמוך לחפיפה ללא סמוך, ואילו בגמרא בחולין - לא מחלקים כלל! ("ולא עולה לו טבילה אא"כ אמר ברי לי...").

ותרצו התוס' (**והרשב"א** תפס תירוץ זה עיקר): שהגמרא בחולין מדברת שלא חפף סמוך לטבילה (שכן אם חפף בסמוך - עלתה לו טבילה).

ועפ"ז כתב **הטור**: "אבל נתעסקה בו בין טבילה לבדיקה (שבה מצאה את הדבר החוצץ), אינה צריכה טבילה אחרת, שאני תולה אותו במין שנתעסקה בו" (אע"פ שלא חפפה סמוך לטבילה).

הרמב"ם: מפרש את הברייתא כפשוטה (גם אם טבל סמוך לחפיפה). והסביר **הערוה"ש** (סקכ"ד): דלא קשה לשיטתו - שלשיטתו הגמרא בנדה היא רק לפוטרה מחפיפה, אבל טבילה היא צריכה בכל ענין. והגמרא בחולין באה ללמד דאם נתעסקה באותו המין, ואמרה ברי לי - עלתה לה הטבילה.

השו"ע כתב כלשון הטור.

יוצא לפי **הטוש"ע** - שאם נתעסקה בדבר אחר לאחר הטבילה - תולה בו, ואינה צריכה לומר - "ברי לי שלא היה עלי קודם לכן".

אך **הש"ך** (סקט"ו) **והב"ח**: כתבו שאפילו נתעסקה באותו המין, אין תולין להקל עד שתאמר "ברי לי שלא היה עלי בשעת טבילה". וכן דעת **הרמב"ם** **והרשב"א** (בחי'דושו על מס' חולין).

וכ"פ **הסד"ט** **וערוה"ש** (סקכ"ג). וכתב **הש"ך** שאולי גם **המחבר** סובר כן.

עוד כתב **השו"ע**: "אבל אם לא חפפה קודם טבילה - אין תולין בו, אע"פ שנתעסקה בו אחר הטבילה".

והקשו האחרונים: הרי דין זה פשוט, שהרי אם לא חפפה כלל, אפילו לא מצאה שום חציצה אחר הטבילה לא עלתה לה טבילה, כדאיתא בסעיף ח. וא"כ מה הרבותא בדין זה?

הפרישה (מובא בש"ך סקי"ז) כתב, שהשו"ע כתב את הדין כדי נסבה. דכיון שכתב מתי עלתה לה, כתב עכשיו מתי לא עלתה לה.

והב"ח (מובא בש"ך שם) כתב, שכוונת השו"ע היא, לומר דאפילו אם חפפה ראשה (דהוא מעיקר הדין) אבל לא את כל גופה (שהוא ממנהג) ונמצא עליה דבר חוצץ, אפילו נתעסקה באותו המין - גם בדיעבד לא עלתה לה טבילה. רק אם חפפה ראשה וכל גופה, אז מקלין בנתעסקה באותו המין.

והט"ז (סקי"ב): הסביר שיש ג' חלוקות:

א. חפפה באותה עונה שטבלה - אינה צריכה טבילה אחרת.

ב. אם יש עונה אחת ביניהם - צריכה טבילה אחרת, אא"כ נתעסקה באותו המין.

ג. אם יש ביניהם יותר מעונה (כגון חפפה בע"ש וטבלה במוצ"ש) - חפיפה זו לא מקרי קודם טבילה, ואפילו נתעסקה לא מהני.

שיטת השו"ע (סעיף י):

הנפק"מ בין גירסת **הרי"ף** לגירסת **הב"י**:

לפי **הב"י**: הלכה כל"ב - "שאם באותו יום שחפפה טבלה" - א"צ לחוף ולטבול.

לפי **הרי"ף**: הלכה כל"ב - "שאם סמוך לחפיפה טבלה" - א"צ לחוף ולטבול.

ובפרוש המלה "סמוך" נחלקו **הראב"ד** **והרשב"א**:

רשב"א: עונה (=אותו יום של הב"י).

ראב"ד: סמוך ממש.

יוצא: **השו"ע** - פסק למעשה כשיטתו, או לחלופין (אם תרצה לומר שהוא לא פוסק כנגד חמורי עולם (רי"ף ורמב"ם)) הוא פוסק כגרסת הרי"ף על פי הרשב"א (שלמעשה הוא זהה לשיטתו).
הש"ך - הביא גם את דעת הראב"ד, ופסק להחמיר כשניהם - שרק אם חפפה וטבלה: **א**. בעונה אחת, **ב**. וסמוך זה לזה, ונמצא עליה דבר חוצץ - אינה צריכה טבילה נוספת.

יב. דין אם לא עיינה בבית הסתרים (קצח, סעיפים כ"ה-כ"ו, קצט, סעיפים ט, י"ב)

גמרא (נדה סו, ב): "מעשה בשפחתו של רבי שטבלה ועלתה ונמצא עצם בין שיניה, והצריכה רבי טבילה אחרת".

א. כתב **הראב"ד** - ממעשה זה שמעינן שאם לא הדיחה בית סתריה וקמטיה (שהרי שפחתו של רבי לא בדקה את שיניה קודם טבילה), אם נמצא בהם דבר חוצץ - לא עלתה לה טבילה. הא לא נמצא דבר חוצץ - עלתה לה טבילה, אע"פ שלא בדקה קודם.

ב. עוד כתב **הראב"ד** - והיכא דלא בדקה קודם טבילה, ואחר טבילה נמי לא בדקה עד שאכלה, או נתעסקה בכתמים ובתבשילים, ואח"כ בדקה ומצאה עצם או דבר חוצץ בין סתריה - מסתברא דכה"ג לקולא תלינן בהו, ואמרינן דבתר טבילה עיילי בה, הואיל ואין צריכים שיבוא בהן מים.

השו"ע (סי' קצח, סעי' כה, וסי' קצט, סעי' ט) פסק כראב"ד (כ-א.), וז"ל: "אבל בבית הסתרים - כיון שאין צריכים לביאת מים, אם לא עיינה אותם קודם לכן ואח"כ עיינה אותם ולא מצאה בהם שום דבר - עלתה לה טבילה".

עוד פסק **השו"ע** (סי' קצח, סעי' כו, וסי' קצט, סעי' יב) כראב"ד (כ-ב.), וז"ל: "אבל בית הסתרים - אם לא עיינה אותם קודם טבילה ואחר טבילה ג"כ לא עיינה עד שנתעסקה בדבר החוצץ, ואח"כ נמצא בהם מאותו המין - תולין להקל".

יוצא שדין בית הסתרים קל יותר מדין שאר הגוף: **דבדן א**. בשאר הגוף - אם לא עיינה, לא עלתה לה טבילה כלל. **ובדן ב**. בשאר הגוף - יכולה לתלות בדבר שנתעסקה עמו, דוקא אם חפפה לפני הטבילה. ובבית הסתרים - תולה אפילו אם לא חפפה (והטעם: משום שאינה צריכה לביאת מים רק שיהיה ראוי לביאת מים).

אך **הש"ך** (סי' קצח, סקל"ג): כתב בדין ב' לחלוק על מרן - שבמקרה כזה אין להקל אפילו בבית הסתרים (בשם הרוקח). והראיה, מעובדא דשפחתו של רבי, שהצריכה רבי טבילה, אע"פ שאולי התעסקה באותו המין כל היום כולו (בכל אופן לא כתוב שלא התעסקה), ולכן יש להחמיר בזה.

הסד"ט ולחוי"ש: פסקו בהא כש"ך להחמיר. וכ"פ **בבד"ש** (סי' קצח, סקכ"ז).

יג. חפפה נתעסקה בדברים החוצצים, וטבלה מבלי לחפוף שנית (סעיף י"ג)

גמרא (נדה סז, א): "אמר רב גידל אמר רב: נתנה תבשיל לבנה וטבלה - לא עלתה לה טבילה. אע"ג דהשתא ליכא, אימור ברדיוני נפל" (פירוש: חיישינן שמא בעלייתה מן הטבילה נפל).

וכתב **הרשב"א**: "חפפה קודם טבילה ובין חפיפה לטבילה נתעסקה בדברים החוצצים, או שנתנה לבנה תבשיל העשוי לידבק בה - לא עלתה לה הטבילה, ואפילו אם בדקה מיד אחר טבילה, ולא מצאה עליה שום דבר חוצץ, שאני אומר - בעלייתה מן המים נפל ממנה וצריכה טבילה אחרת".
וכ"פ **טוש"ע**.

וכתב עוד **הרשב"א**: אם עיינה בנפשה לאחר נתינת התבשיל או לאחר עסק הדברים החוצצים - עלתה לה הטבילה. וכ"פ **הרמ"א**.

עוד פסק **הרמ"א**: "אבל מותרת ללבוש בגדיה בין חפיפה לטבילה, ולא תיקח תינוק אצלה".

והסביר **הש"ך** (סקכ"א): הטעם - מכיון שאין רגילות להיות על הבגדים דבר לח לידבק בגוף האשה.